

Tavukçu, Orhan Kemal (2022). *Yûnus Emre ve Dîvân'ı*. İstanbul: Vakıfbank Kültür Sanat Yayınları. ISBN 978-625-7447-84-3.

Yusuf Ziya Karagöz

İstanbul/Türkiye

e-mail: yusufz.ka@gmail.com

orcid: 0000-0002-5926-2860

Orhan Kemal Tavukçu'nun *Yûnus Emre ve Dîvân'ı* adlı eseri Kasım 2022'de Vakıfbank Kültür Yayınları arasında çıktı. Ciltli kalın kapağa sahip olan ve 551 sayfadan oluşan bu kitap, yazarının Yunus Emre'nin izini sürdüğü yirmi yıllık birikiminin bir meyvesidir.

Kitap, "Yunus Emre'nin Yaşadığı Çağın Siyasi Görünümü", "Yunus Emre'nin Hayatı", "Beşeri Kaynakları ve Tarikatı", "Yolculukları", "Yunus Emre Şiirlerinin Ayırt Edici Özellikleri" başlıklarını içeren geniş bir araştırma bölümü içermektedir. Kitabın *Dîvân* bölümü ise, Yûnus Emre Dîvânı'nın en eski beş nüshası ve 1485 tarihli bir mecmuada kayıtlı şiirlerinin karşılaştırmalı metnine dayanmaktadır. *Dîvân*'da ayrıca Yunus Emre'nin biri mesnevi şeklinde yazılmış 304 manzumesine de yer verilmiştir. Yazar, bu manzumelerin söyleyiş ve içerik olarak Yûnus'un üslûbunu yansıttığını belirtir.

Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar eseriyle Fuat Köprülü, edebiyat tarihimizde Yunus Emre araştırmalarına öncülük eden isimdir. Yunus şiirlerinin ilk derlemesini sunan Burhan Toprak ile ilk akademik çalışmayı yapmış olan Köprülü'den bugüne Yunus Emre hakkında zengin bir literatür oluşmuştur. Abdülbâki Gölpinarlı, Faruk Kadri Timurtaş, Mustafa Tatçı bu sahanın öne çıkan isimlerinden yalnızca birkaçıdır. Tavukçu'nun Yunus Emre araştırmalarına girişi, "Hangi şiir Yunus'a aittir?" sorusunun peşinde olmuştur. Bu kitabın alana sunmak istediği en önemli katkı da en eski beş nüshanın karşılaştırmalı metni ile Yunus'a ait olması en muhtemel şiirleri bir araya getirmektir.

Tavukçu, Yunus Emre ve hayatına dair geniş bilgi vermektedir. Onun yaşadığı çağı, tarihi biraz daha geriden alarak aktarmaktadır. Selçuklu sultanı Alaeddin Keykubat'ın öldürülmesi ile Anadolu coğrafyasında siyasi ve sosyal düzen bozulur. Taht kavgalı,

Atf

Citation

Karagöz, Yusuf Ziya (2023). Tavukçu, Orhan Kemal (2022). *Yûnus Emre ve Dîvân'ı*. İstanbul: Vakıfbank Kültür Sanat Yayınları. ISBN 978-625-7447-84-3. *Babür*, 2(1), 49-51.

Başvuru

Submitted

10.01.2023

Kabul

Accepted

14.01.2023

Yayın Tarihi

Publication Date

05.02.2023

çekişmeli birkaç yılın ardından 1243 yılında Köseadağ yenilgisi gelir ve Moğol mezalimiyle geçecek bir asra kapı açılır. Bu kapıdan Mevleviler rahatlıkla geçebilseler de Ahiler için kıyım ve sürgün dolu bir yüzyıl olur. Keykubat'ın özel davetiyle Konya'ya yerleşen Ahi Evran gibi birçok tarikat ehli haneleriyle birlikte kıyım uğrarken kimi de Sarı Saltuk gibi göç etmek zorunda kalır. Yunus Emre işte bu sancılı yılların içinde 1240-1241 yıllarında dünyaya gelir. Yunus Emre'nin gerek hayatına gerekse eserlerine dair bilinmezlikler şüphe yok ki bu kargaşa yıllarının eseridir. O yıllara tarihlenmiş, kesin tanıklık edebilecek belge bulunmamaktadır. Yunus Emre, yazarın ifadesiyle; Anadolu Türklüğü ve Türkçe için “felaketler dönemi” olarak tanımlanabilecek bir çağda hayat sürmüş, müstesna bir şahsiyettir (s. 10).

Yunus Emre'nin hayatı, doğumu, memleketi, kabrinin nerde olduğu, dahası hangi şiirlerin Yunus Emre'ye ait olduğu gibi konularda birçok fikir ve iddia söz konusudur. Yazar, bütün bu konuları “Yunus Emre'nin Hayatı” bölümünde ayrı ayrı değerlendirerek okura sunmaktadır. Roma yollarından ve şiirlerindeki bilgilerden iz sürerek şairin hayatına, yolculuklarına dair bazı noktaları aydınlatmaktadır. Özellikle şiirler bu noktada oldukça yardımcıdır. Tavukçu, Yunus Emre'nin eğer mübalağa etmemişse üç evladını kaybettiğini belirtmekte ve şiirdeki anlatımından hareketle ölüm nedenlerinin vebaya benzediğini ifade etmektedir (s. 61).

Kitapta “emre”nin ne'liği de ele alınan önemli konulardan biridir (s. 52-58). Buna göre kelimenin etimolojisini Timurtaş *amrak* > *emrah* > *emre* şeklinde açıklarken, Tezcan ve Tietze gibi araştırmacılar ise kelimenin Farsça *hem-râh* kelimesinden geldiğini söylemektedir. Farklı görüşleri tek tek değerlendiren Tavukçu, burada şiirlerden örneklerle kelimenin anlamına dair analizler yapar.

Yunus Emre'nin beşeri kaynakları ve tarikatı konusunda da eserde başvuru olan ilk kaynak yine Yunus Emre şiirleridir. Tavukçu, Hoca Ahmed Yesevi ve Yunus Emre şiirlerini kıyas ederek bu şiirlerin benzerliklerine dikkat çeker. Hem şiirinin yakınlığı hem de ilerleyişinden Yunus Emre'nin Yesevi'ye muhabbet beslediği söylenebilir. Şiirin izleri, Yunus Emre'nin Yesevi'den sonra hayat sürdüğüne de delil niteliği taşır (s. 67). Yunus Emre şiirinde Yesevi'nin şiirde önem verdiği mânânın yanında kafiye ve ses benzerliğine de önem vermekte, kelimeleri bazen birden çok mânâyâ gelecek şekilde kullanmaktadır. Yazar bu noktada “mâşuka” ve “yaşın” kelimelerini de tartışır. *Karlı dağların başında / Salkım salkım olan bulut / Saçın çözüp benim için/ Yaşın yaşın ağlar mısın* dizelerindeki “yaşın”, yazara göre “gizli”, “yıldırım, şimşek” ve “yaş, ıslak” anlamlarıyla değerlendirilmiş çok anlamlı kelime örneklerinden biridir (s. 96). Ayrıca yazar, Tanrı'yı ifade için kullanılan klasik tabirler yerine dişil bir tabir olan “maşuka” kelimesinin Yunus'un Dîvân'ında yedi, talebelere ders olarak okuttuğu Risâletü'n-Nushiyye eserinde de üç kez kullandığı tespitini yapar (s. 72). Yazara göre bu kelime tercihi Yûnus'un, *vahdet-i vücud* anlayışının kaynaklarından İbnü'l Arabî'nin *Fususul Hikem*'inden beslendiğini göstermektedir. Tavukçu, ‘Yunus Coğrafyası’na dâhil olan Anadolu ağzında “kadın” kelimesinin hâlen benzer şekilde «güzel» anlamıyla (“kadın Allahım”) kullanıldığına dikkat çeker (s. 73).

Yunus Emre'nin “beşeri kaynakları ve tarikatı”nı ele aldığı bölümde yazar sırasıyla; İbnül Arabî, Hallâc-ı Mansur, Evhadüddin Kirmânî, Ahî Evran, Sadreddin Konevî, Hacı Bektaşî Veli, Tapduk Emre, Mevlânâ, Sarı Saltuk, Edebâli, Geyikli Baba ve Âşık Paşa'ya yer verir. Yunus Emre'nin tarikatı konusunda, Tapduk Emre'den Sarı Saltuk ve Mahmud Hayrani üzerinden silsile ile Ahmed er-Rıfâi'ye ulaşılır (s.104).

“Yûnus Emre Şiirlerinin Bazı Ayırt Edici Özellikleri” başlıklı bölüm, hangi şiirlerin Yunus Emre'ye gerçekten ait olabileceği konusunda önemli değerlendirmeler içermektedir. Yazar farklı sağlam nüshaların değerlendirilmesiyle Yunus Emre'ye ait manzumelerin

sayısının artacağı görüşündedir. Yeni manzumelerin tespiti için “üslûbun kılavuzluğu” temel bir öncüdür.

Yunus Emre'nin *Dîvân*'ının yer aldığı bölümde yazar, şairin en eski beş nüshada bulunan ve 1485 tarihli bir mecmuada kayıtlı şiirlerine yer verir. Kitabın önemli bir yeniliği, Yunus Emre'ye dair kitaplarda yer almamış farklı manzumeleri de içeriyor olmasıdır. Tavukçu, *Dîvân* kısmının sonunda şiirlerin kafiye ve ilk mısralarına göre alfabetik dizine yer vermektedir.

Dizinden sonra gelen ekler bölümünde Roma yolları haritası bulunmaktadır. Bu yollar sıklıkla Ahilerin göç yolları olmuştur. Eklerde ayrıca Kütahya Vahitpaşa İl Halk Kütüphanesi'nde bulunan *Dîvân*'ın ve *Risâletü'n-Nushiyye*'nin ilk ve son sayfalarını tıpkıbasım olarak görmek mümkündür. Bu bölümde Berlin'de bulunan nüshadan da örnekler yer verilmiştir.

Anadolu'da isyanların başladığı, Moğol baskılarının sürdüğü, Türkçenin kanunla korunmaya çalışıldığı bir dönemde Yunus Emre, şiirleriyle *vatan toprağını mayalalandırmış* Türk şiirine ve Türkçeye güçlü kökler bırakmış büyük bir şairdir. Yazarın yirmi yıllık emeklerinin karşılığını, gölgesinde ceviz ağacı serinliği hissettiği anacığının vefat senesinde kitaplaştırabilmesi bu bakımdan aynı kaderin cilvelerindedir.